

Lätt om odling

Nr 49 • Beskärning av buskar

Fjärilsbuske *Buddleja davidii*, blommar på sina årsskott. Därför kan den med fördel skäras ner till 20–30 cm varje år för att få vackrast form, utan att blomningen för den skall uteblir.

Genom att kontinuerligt beskära trädgårdens buskar och häckar på rätt sätt håller du dem vackra och i god form under lång tid.

Läs här hur du går tillväga!

Hur man beskär sina buskar hänger ofta samman med hur man vill att busken ska utvecklas. En orörd buske får naturlig karaktär vad det gäller växtsätt, men det troliga är att blomningen avtar rejält med åren eller håller sig långt ut på grenspetsarna. Nedre delen av busken kommer mestadels bestå av blad- och/eller kvistlösa stammar.

Bland trädgårdens lite högre buskar, t ex den mycket allmänna syrenen *Syringa* (vetenskapligt namn), finns ofta bland de grova jämnåriga "stammarna" fullt av nya skott som torkat. De skotten har

dött för att de inte får ljus och utrymme att utvecklas. Friväxande syrenhäckar är mycket vanligt förekommande i Sverige. De blir med åren höga och vida och blommar bara längst ut på grenarna, om man inte kontinuerligt underhållsbeskär dem. Formklippta syrenhäckar får minimalt med blommor men många väljer ändå att beskära dem hårt för att slippa ta bort hela häcken. Samma scenario gäller för andra allmänt förekommande högre buskar i våra trädgårdar, t ex schersmin *Philadelphus*, paradisbuske *Kolkwitzia* och try *Lonicera*.

Koloniträdgårdsförbundet

Åsögatan 149, 116 32 Stockholm 08-556 930 80 www.koloni.org

Att underhållsbeskära buskar

Underhållsbeskärning av buskar, buskrosor och friväxande häckar innebär att någon eller några av de äldre grenarna tas bort från buskens bas varje år. Denna försiktiga beskärningsform ger busken grenar i olika åldrar: nya skott får ljus och utrymme att utvecklas, "medelålders" grenar ger rikligt med blommor och frukt samtidigt som de äldre grenarna ger stadga. Underhållsbeskärning är det viktigaste beskärnings sättet för att få fina prydnadsbuskar och gäller för buskar i allmänhet, men det finns undantag. Till exempel blommor syrenhortensia *Hydrangea paniculata* 'Grandiflora', fjärilsbuske *Buddleja*, och praktspirea *Spiraea japonica*, bäst och vackrast på sina årsskott. Dessa arter bör därför skäras ner relativt hårt varje vår innan bladen slår ut. Korallkornell *Cornus alba* 'Sibirica', och gullkornell, *Cornus sericea* 'Flaviramea' är vackrast med avslutande yngre skott som har vacker röd respektive gul bark. Dessa båda arter har man alltså inte för blomningens skull. Beskärning är inte lösningen på alla problem kring buskar i trädgården. Dessutom kan felaktig beskärning förkorta en buskes livslängd, speciellt om man tar bort alldeles för mycket grenar på känsliga arter.

Tidpunkt

Man börjar underhållsbeskära 5-6 år efter planteringen beroende på hur starkväxande arten är (= stark tillväxt ger tidigare start med underhållsbeskärningen och vice versa). Sedan fortsätter man helst varje år med att ta bort någon/några äldre gren/grenar för att ge utrymme för yngre. Underhållsbeskärning kan utföras nästan när som helst under året utom i samband med knoppsprickningen. Ingen regel utan undantag. Vissa växter har kraftig savstigning och "blöder" om de beskärs på vårvintern, t ex alla lönnar *Acer*, alla björkar *Betula* och klätterhortensia *Hydrangea anomala* ssp *petiolaris*. Även känsliga växter som magnolia *Magnolia* ska man undvika att beskära då.

Vid underhållsbeskärning tas 2-3 av de äldsta grenarna bort från basen av busken med busselsax. Att årligen ta bort några få grenar från buskens botten är mycket bättre för busken än en total nedklippning vart femte år! Tidpunkt

Skär inte bort blomningen

Våra prydnadsbuskar blommar på olika slags ved och det har betydelse för hur man beskär dem. Vissa arter blommar på ettårsved, andra blommar på äldre ved eller på ettårs-skott som kommer från äldre ved. Här följer några exempel på olika buskar och vilken kategori de tillhör.

Ettårsved: Buskar som blommar på ettårsved, dvs de grenar som växer fram efter beskärningen på vårvintern, blommar oftast under senare delen av sommaren. Denna grupp tål vanligen årlig hård nedskärning och blir finast då. Exempel är fjärilsbuske, hortensia och hyperikum *Hypericum* som passar bra som friväxande buskar, samt praktspirea och många rosor som passar bra antingen som friväxande buskar eller häck.

Äldre ved: Detta är buskar som blommar på äldre ved, dvs minst från fjolåret, och från årsskott (kortskott) från äldre ved. De blommar på våren eller försommaren. De ska behandlas mer varsamt för bibehållen blomning. Exempel är syren, häggmispel *Amelanchier*, oxbär *Cotoneaster*, tok *Potentilla*, schersmin och try.

Beskärning direkt efter blomningen: Passar bäst för de buskar som blommar tidigt på säsongen, ofta på bar kvist, t ex forsythia *Forsythia*, ginst *Cytisus*, och rosenmandel *Prunus triloba*.

När det gått för långt

På äldre buskar som inte tidigare har underhållsbeskurits ska man börja med att ta bort de äldsta och tjockaste grenarna vid buskens bas, helst utan att skada yngre grenar. Detta görs bäst med en skjapansåg eller busksax beroende på grenarnas tjocklek.

Dela gärna upp en föryngrande beskärning på tre år genom att ta bort en tredjedel av de riktigt gamla grenarna från basen vid varje tillfälle. Tänk på att de grenar som tas bort ska vara spridda i busken. Gör man så pryder busken sin plats under hela förnyelseprocessen, den blommar och ger skydd till trädgårdens småfåglar. Att såga ner friväxande buskar helt så att bara stubbar återstår bör undvikas. En del arter, t ex rosenstry, tål inte alls hel nedsågning utan kan dö av ingreppet. Försiktig, regelbunden underhållsbeskärning är alltid att föredra.

Radikal nedskärning

I buskar med taggar eller tornar vill man kanske inte underhållsbeskära av praktiska skäl och då återstår bara en radikal nedskärning. Samma kan gälla för klippta

häckar där inte underhållsbeskärning kan tillämpas, t ex häckhagtorn *Crataegus flabellata* var. *grayana*, som blivit risig och kal nedtill med åren. Om det är nödvändigt att beskära hårt, ända ned till 10–30 cm, behöver växten extra skötsel den kommande växtsäsongen. Vattna med sk droppslang om försommartorka uppstår, håll undan ogräs kring de nedklippta buskplantorna, ta bort inväxta slyskott av t ex alm och druvfläder (arter som fåglar sprider i trädgårdarna) och tillför gödsel en gång i juni-juli.

En radikal nedskärning minskar inte buskens omfång på sikt: en frisk buske skjuter snabbt upp nya skott efter nedskärningen och får återigen samma storlek efter några år (hur snabbt beror på hur snabbväxande arten är).

Man får inte göra någon radikal nedskärning på högsommaren eller eftersommaren.

De nya skott som då kommer upp hinner inte avmogna och på så sätt förbereda sig för att övervintra. Tänk också på att hård beskärning på sommaren gör att bladen försvinner vilket kan vara dödsskottet för en äldre buske.

Buskar som måste klippas in varje år för att de egentligen inte får plats där de står, är bara till problem. Blomningen uteblir om man ansår i topparna varje år och buskarna är inte till den glädje de skulle kunna vara om de hade passat på platsen och kunnat skötas på ett riktigt sätt. Rådet är här att ta bort busken och kanske ersätta den med en lämpligare art för platsen.

Fläder *Sambucus*, och häggmispel *Amelanchier*, är exempel på arter som däremot kan stammas upp och bilda små fina flerstamiga träd i trädgården.

Att forma är roligt!

Det är roligt att forma buskar och häckar genom beskärning, s k arkitektonisk beskärning, men det gäller att välja rätt arter. Det är egentligen bara några få arter som verkligen tål att formklippas. I täta, formade buskar av arter som inte uppskattar hård beskärning ser man ofta svampsjukdomen rödvårtssjuka. Exempel på bra växtmaterial om man vill formklippa är måbär *Ribes alpinum* och liguster *Ligustrum*. När det gäller städsegrönt är även idegran *Taxus*, en bra växt att forma. I norra Sverige formas gärna arter av spirea, björk, gran och pil, t ex norska brekkavide, *Salix phylicifolia* 'Brekkaivier'.

Ta tag i häcken

En klippt häck är en hel individ och den är svårare att underhållsbeskära. Vanligen skär man därför ner hela

häcken när den börjar bli risig och kal nedtill, kanske med tio års mellanrum. Börjar man med föryngring sent i en häcks liv blir stubbarna där de nya skotten ska komma lätt rötangripna, precis som på träd som beskärs fel. Detta gör att nyare grenar lätt kan brytas av efter några år då stubben de kommer ifrån har ruttnat. Friväxande häckar som häggmispel, syren och spirea underhållsbeskärs som buskar. Är det en friväxande häck ska den givetvis bara underhållsbeskäras inte klippas i topparna där blomknopparna sitter!

Verktyg

Det är viktigt att ha rätt verktyg med bra skärpa annars får du lätt tappar och dåliga snittytor som skadar mer än gör nytta i buskarna. Använd aldrig motorsåg vid buskbeskärning, den ger fransiga snittytor och det kan lätt bli farliga kast med sågen. Förutom den s k japansågen är en bra busksax och sekator A och O för att buskarna ska kunna skötas på ett rätt och enkelt sätt.

Sköt om dina verktyg, låt inte bladen rosta. Håll dem rena och olja in dem regelbundet. Slipa eller byt ut slöa skär på sekatoren och dåliga sågblad på din beskärningssåg.

Lästips

Beskärningsboken. Klaus Vollbrecht, Gustaf Alm och Han Veltman. Natur & Kultur 2006. Se särskilt avsnittet Beskärningsnycklar.

I serien Lätt om odling finns även nr 14 "Beskärning av fruktträd och bärbuskar".

Text och foto: Ann-Catrin Thor

Illustrationer: Inger Ekrem

I samarbete med Riksförbundet Svensk Trädgård

Koloniträdgårdsförbundet

Åsögatan 149, 116 32 Stockholm 08-556 930 80 www.koloni.org